

Demokrati og religion

Demokrati

Der findes forskellige opfattelser af demokrati. Her er samlet 10 punkter, som deles af de fleste opfattelser:

1. I et demokrati er der lige og almindelig valgret for alle voksne borgere. Valgretten kan vedrøre ret til valg af repræsentanter til lovgivende forsamlinger og ret til deltagelse i direkte afstemninger om lovgivning, fx folkeafstemninger.

2. Alle borgere er sikret lige mulighed for at afgive stemme og for at opstille som kandidater til valg. Hver borgers stemme vil blive indregnet med samme vægt som andre borgers. Det indebærer, at hver borger har én og kun én stemme. Resultatet af stemmeafgivelsen skal danne grundlag for beslutningen.

3. Borgernes kontrol med de valgte repræsentanter forudsætter valgperioder med passende længde. Der skal være jævnlig mulighed for at opstille nye kandidater og skifte kandidater ud. Det er forudsætningen for, at borgerne kan stille de valgte repræsentanter til regnskab for deres beslutninger og handlinger.

4. Den demokratiske kontrol med regeringen har forskellig form i forskellige demokratiske stater. I Danmark sker det i form af parlamentarisme, som er det princip, at regeringen skal gå af, hvis den får et flertal imod sig i folketinget. I USA sker det ved, at præsidenten, som leder af regeringen, er folkevalgt.

5. Demokratisk styreform forudsætter, at borgerne har en tilstrækkelig og lige mulighed for at udtrykke deres holdninger og interesser om det, som skal besluttes. Borgerne må have mulighed for at sætte spørgsmål på dagsordenen og for at udtrykke deres begrundelser for at foretrække det ene eller det andet.

6. Alle borgere skal have tilstrækkelige og lige muligheder for at opnå viden om de sagsforhold, der skal tages beslutning om.

7. Demokrati forudsætter at staten er suveræn. Da Danmark var besat af Tyskland i perioden 1940-1945, var dette fx ikke opfyldt.

8. De samlede indbefattede borgere skal omfatte alle voksne, som er underlagt de fælles beslutninger og har rettigheder som borgere.

9. I et demokrati kan der opstå magtmisbrug. Adskillelse af magten er et træk ved demokratiske styreformer. Det indebærer typisk en adskillelse af den lovgivende, udøvende og dømmende magt.

10. Demokratiet forudsætter en retsstat. I en retsstat er lovgivningen tydelig og tilgængelig for borgerne. Der er lighed for loven. Loven gælder på samme måde for alle borgere. Statens magtudøvelse skal foregå på lovens grund. Borgere kan kun frihedsberøves efter lov. Borgerne har adgang til domstolsprøvelse ved uafhængige og retfærdige domstole, der baserer deres juridiske skøn på et fælles grundlag (præcedens). Ellers er der ikke lighed for loven.

De nævnte 10 punkter er gennemgående demokratiske principper i alle demokratiopfattelser, men de forskellige demokratiopfattelser kan vægte punkterne lidt forskelligt og tolke dem lidt forskelligt.

Nu præsenterer jeg tre demokratiopfattelser, som jeg mener man kan se i demokratidebatten.

Liberal demokratiopfattelse

Denne demokratiopfattelse lægger vægt på individets frihed. Derfor lægger opfattelsen vægt på borgernes politiske rettigheder i form af ytringsfrihed, forsamlingsfrihed og organisationsfrihed. Frihed til at tænke og tale er vigtig i den liberale demokratiopfattelse. Derfor er religionsfrihed vigtig, men også frihed til at efterleve sine egne værdier og livsstil, hvis blot det ikke krænker andres frihed. Det betyder, at borgerne frit kan tænke, hvad de vil, og også har frihed til at indtage ikke-demokratiske standpunkter. Demokratiet er ikke en ideologi, som borgerne skal underkaste sig. Derimod kan borgere ikke frit **handle**, for de er bundet af loven, som gør nogle handlinger strafbare.

Krav til borgerne

Demokratiet er et sæt grundlæggende spilleregler, som borgerne skal handle indenfor, og et sæt grundlæggende rettigheder, der giver borgerne muligheder for at deltage politisk, opstille til politiske poster og kontrollere de valgte repræsentanter. Krav til borgerne er, at de overholder de demokratiske spilleregler og anerkender andre borgeres frihedsrettigheder. Bryder de loven, straffes de efter loven.

Religionsfrihed

Denne opfattelse lægger stor vægt på religionsfrihed, for den frihed hører til individets grundlæggende frihedsrettigheder. Men det indebærer også frihed til religionskritik og til personligt at tage afstand fra religion. Derfor er de imod lovgivning, der kriminaliserer religionskritik. De ser derfor heller ikke religion som grundlæggende for et demokrati. Denne opfattelse vil stille sig kritisk overfor at staten favoriserer en religion fremfor andre. Opfattelsen vil derfor være kritisk overfor den særstilling, den evangelisk-lutherske folkekirke har i Danmark. Der bør være lighed for alle borgere uanset deres religion. Da denne opfattelse sætter individets frihed højt, herunder børns frihedsrettigheder, vil den være kritisk overfor, når trossamfund krænker individets frihed. Individets frihed står over religiøse og kulturelle normer.

Typiske synspunkter

Tilhængere af denne demokratiopfattelse vil fx

- mene at borgere har ret til at tilslutte sig en ideologi som fx nazismen, og også ytre sig herom. Men de har ikke ret til at gå imod loven fx ved at rette trusler mod personer eller grupper eller ved at opfordre til anvendelse af vold eller anvende vold.
- ofte argumentere for afskaffelse af lov, der forbyder racistiske eller blasfemiske udtalelser.
- mene at demokratiet også kan udbredes på tværs af sproglige, kulturelle og religiøse forskelle mellem borgere
- mene at demokrati også er muligt i EU's politiske institutioner, for det demokratiske fællesskab kan skabes på tværs af forskelle i sprog, historie og kultur, hvis blot de demokratiske spilleregler og frihedsrettigheder anerkendes af alle.

Republikansk demokratiopfattelse

Denne demokratiopfattelse lægger vægt på, at demokratiet hviler på nogle fælles grundværdier. På det grundlag opstilles demokratiske spilleregler og politiske rettigheder for borgerne. Det kan fx være det nationale kulturelle værdifællesskab, hvor synspunktet er, at demokratiet hviler på et folkeligt fællesskab i form af sprog, kultur, historie og religion. Det kan også være demokratiet som værdifællesskab.

Demokratiet bliver derfor et værdigrundlag, som søges udbredt til alle borgere. Borgere, der er anti-demokrater, bliver opfattet som et problem for demokratiet. Der vil ofte være ønske om, at skoler og andre uddannelsesinstitutioner skal opdrage borgerne til at tilegne sig de demokratiske værdier som et fælles værdigrundlag. Det er derfor ikke kun de demokratiske spilleregler og rettigheder, der danner demokratiet, men også fællesskabet både om de demokratiske værdier og om øvrige centrale fællesskabsværdier. Synspunktet vil ofte være, at du ved at tilhøre det folkelige fællesskab allerede naturligt, har disse grundværdier.

Krav til borgerne

Borgerne skal ikke kun efterleve lovene og de demokratiske spilleregler. Borgerne skal også tilegne sig fællesskabets grundværdier, herunder de demokratiske grundværdier, og efterleve dem. Hvis du kommer til landet som fremmed, skal du sørge for at tilegne dig disse værdier og efterleve dem.

Religionsfrihed

Tilhængere af denne opfattelse vil anerkende andres ret til at dyrke deres tro, men vil argumentere mod at ligestille religioner. De grundværdier, herunder trosforestillinger, som fællesskabet bygger på, har en særstilling. Opfattelsen vil forsvare den særstilling den evangelisk-lutherske folkekirke har i Danmark. Synspunktet kan også være, at kristendommens grundværdier udgør et værdigrundlag for demokrati. Opfattelsen kan være, at nogle kulturelle normer og trosforestillinger ikke naturligt hører til fællesskabet, men skal tolereres som minoritet, så længe de ikke anfægter fællesskabets værdier.

Typiske synspunkter

Tilhængere af denne demokratiopfattelse vil fx

- mene at borgernes muligheder for at agitere for synspunkter, der strider mod fællesskabets grundværdier skal begrænses – evt. med forbud mod nazisme o.lign. anti-demokratiske ideologier
- mene at det er kritisk for demokratiet, hvis det udvides til at omfatte borgere, der ikke tilhører værdifællesskabet
- problematisere eller afvise, at demokrati er mulig i EU's politiske institutioner, fordi institutionerne ikke hviler på et samlet europæisk folk med fælles sprog, historie og kultur

Det deliberative demokrati

Efter denne opfattelse hviler demokratiet på efterlevelse af etikken for den demokratiske samtale. Denne etiks grundprincip er, at alle har ret til at ytre sig ligeværdigt indenfor de givne rammer for samtalen og fremføre de synspunkter, de ønsker. Enhver kan også rejse diskussion og kritik af alle fremførte synspunkter, og ingen kan trues, hånes eller på anden måde bringes til tavshed. Hvis samtalen skal fungere demokratisk, må vi også forvente, at deltagere optræder med oprigtighed og med respekt for andre deltagers ret til at ytre sig ligeværdigt. Hvis disse etiske principper for den demokratiske samtale efterleves, kan de fælles beslutninger gælde demokratisk.

Som i den republikanske demokratiopfattelse er der en fælles etik, som går forud for demokratiske styreformere, nemlig den nævnte etik for den demokratiske samtale. På det grundlag vil de så tilslutte sig principperne for det liberale demokrati.

Krav til borgerne

Demokratiet forudsætter, at borgerne efterlever de etiske principper for den åbne, ligeværdige demokratiske samtale. Det indebærer også, at borgerne har tilegnet sig denne etik. Hvis disse principper efterleves, fungerer demokratiet, også mellem grupper der ikke i øvrigt deler grundværdier, sprog, kultur og religion. Der er derfor ikke krav til borgerne om at tilhøre et særligt værdifællesskab udover fællesskab om etikken for den demokratiske samtale.

Religionsfrihed

Opfattelsen lægger vægt på borgernes frihedsrettigheder, herunder religionsfrihed og frihed til religionskritik. Opfattelsen afviser, at staten skal beskæftige sig med borgernes religion. Tro er den enkelte borgers eget anliggende, og opfattelsen vil være kritisk overfor den evangelisk-lutherske folkekirkes særstilling i Danmark. Staten skal ikke favorisere bestemte religioner. Opfattelsen anerkender, at de etiske principper for den demokratiske samtale er grundværdier, der ikke kan fraviges. Det betyder også, at trossamfund må underkaste sig disse etiske principper og de demokratisk legitime beslutninger. Trossamfund må derfor finde veje til at praktisere deres tro indenfor rammerne af demokratiet.

Typiske synspunkter

Tilhængere af denne demokratiopfattelse vil ofte tænke i dilemmaer:

- forsvare racisme- og blasfemi-paragraffen med, at hvis minoriteter forhånes og nedgøres fratages de en ligeværdig stemme i den demokratiske samtale, men samtidig kritisere disse paragraffer for at fratage borgerne ytringsfrihed
- imod forbud mod anti-demokratiske synspunkter, men også have opmærksomhed på at anti-demokratisk agitation kan være truende og bidrage til at lukke den demokratiske samtale
- demokrati er mulig i EU's institutioner på tværs af forskelle i sprog, kultur og religion, men det kræver en særlig indsats, hvis den demokratiske samtale skal leve under de vilkår